

Legendární divadelník, teoretik a zakladatel Divadla Husa na provázku Bořivoj Srba osmdesátníkem

Přední osobnost tuzemského divadla i divadelní vědy profesor Bořivoj Srba oslaví v sobotu 19. listopadu osmdesáté narozeniny. Významné jubileum si tak připomene muž, který výrazně ovlivnil podobu Mahenovy činohry v legendární éře 60. let, který zakládal neméně věhlasné Divadlo Husa na provázku ale také přední profesor dvou brněnských vysokých škol: Masarykovy univerzity a Janáčkovy akademie múzických umění. Profesor Bořivoj Srba patří k osobnostem, které výrazně ovlivnily vývoj českého divadla i divadelní vědy od poloviny 20. století až po současnost, do níž stále aktivně zasahuje. Výmluvným dokladem tohoto je letos z jara vydaná obsáhlá kniha nazvaná *Vykročila husa a vzala člověka na procházku: Pojd'!* Jde o úryvek z textu Jiřího Mahena, který se stal mottem divadla a zároveň inspirací pro jeho název. Kniha na více než 650 stránkách shrnuje listinné i obrazové dokumenty a vzpomínky pamětníků. A jubilující odborník za ni před několika týdny získal jednu z poct 18. ročníku festivalu české alternativy ...příští vlna / next wave... v kategorii Publikační čin roku.

Profesionální dráha laureáta Ceny města Brna, s nímž spojil celý svůj život, budí obdiv z pozice praktického divadelníka i teoretika. Seznam prací spoluzakladatele Divadla na provázku a předního tuzemského teatrologa Bořivoje Srby čítá více než sto třicet položek. Výjimečné jsou v této řadě třeba impozantní monografie o světelném divadle E. F. Buriana a dramatické tvorbě Ludvíka Kundery. Obě knihy, které vyšly na brněnské Divadelní fakultě, nejsou však úctyhodné jen nevšedním rozsahem, který v případě kunderovské monografie překonal osm set stran. Srba v nich vyčerpávajícím způsobem analyzoval tvorbu dvou mimořádných divadelníků, jejichž jména lemují profesní Srbovu dráhu. Byl totiž jedním z iniciátorů a dramaturgem programově výrazné a významné epochy v historii brněnského divadla realizované v činohře Státního divadla zejména v 60. letech. Bořivoj Srba ji jako hlavní dramaturg formoval v letech 1959 - 67 . Inspiračními zdroji tohoto programu bylo epické divadlo Bertolda Brechta a poetické divadlo E.F. Buriana. Srba zde se svými spolupracovníky realizoval program neiluzivního, na společenskou problematiku zaměřeného divadla s osobitým metaforickým způsobem vyjadřování. Nejvýrazněji se tento program uskutečnil v inscenacích dramaturgem Srbou inspirovaných původních her Ludvíka Kundery *Totální kuropění* (1961), *Nežert* (zakázáno před premiérou v roce 1962), *Korzár* (1963), *Zvědavost* (1966), dále v českých premiérách (případně ve významných inscenacích) her Bertolta Brechta *Zadržitelný vzestup Artura Uie* (1959), *Kavkazský křídový kruh*(1961), *Kulatolebí a špičatolebí* (1963), *Matka Kuráž* (1964), nebo v českých premiérách (případně významných inscenacích) her moderní světové dramatiky, např. *Dürrenmatových her Herkules a Augiášův chlév*(1964), *Romulus Veliký* (1965), *Návštěva staré dámy* (1966), *Sartrovy hry Ďábel a Pánbůh*(1964), *Weissova Pronásledování a zavraždění Jeana Paula Marata* (1965) nebo *Artaudových Cenci* (1967). Nejvýraznějším Srbovým dramaturgickým úspěchem bylo pak uvedení pašijové hry *Komedie o umučení a slavném vzkříšení Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista* (1965) v režii Evžena Sokolovského, inscenace, která patřila k nejvýznamnějším počínům českého divadla 60. let.

V roce 1968 společně se svými žáky režie na JAMU Peterem Scherhauserem, Evou Tálskou a Zdeňkem Pospíšilem založil Divadlo Husa na provázku, zformuloval jeho programová východiska i principy nepravidelné dramaturgie, které jsou až do současnosti určujícími materiály směřování tohoto velmi významného studiového divadla, které si v následujících desetiletích získalo evropský věhlas a uznání. B. Srba byl také prvním uměleckým vedoucím tohoto souboru, ale v době postupující normalizace předal vedení mladším kolegům a sám ustoupil do pozadí, aby jeho osoba - postižená normalizačním

režimem - nebyla překážkou existenci a rozvoji tohoto divadla. „Od nikoho už jsem se toho o divadle tolik nedověděl," prohlásí později jedna z nejznámějších tváří divadla a herec Miroslav Donutil. A Bořivoje Srba lze pro jeho profesionální záběr bez nadsázky označit za jednoho z posledních polyhistorů.

Jeho umělecká i vědecká práce je úzce spojena i s jeho činností pedagogickou, na Janáčkově akademii múzických umění působil již v 60. letech a po dvacetileté odmlce zapříčiněné politickým důvody se na ni vrátil v roce 1990. Od konce 50. let se Bořivoj Srba intenzivně věnoval také vědecké teatrologické práci, od 60. let jako vědecký pracovník Kabinetu pro studium českého divadla Akademie věd. Tematický záběr jeho vědecké činnosti zahrnoval zkoumání českého divadla od 18. století do současnosti s důrazem na divadelní tvorbu české avantgardy, zejména potom na tvorbu E.F. Buriana, o jehož díle napsal zásadní knižní monografie od knihy Poetické divadlo E.F. Buriana (1971) – její distribuce v následujících letech nebyla povolena – přes Inscenační tvorbu E. F. Buriana 1939-41 (1980) až po zmiňovaný tisk Řečí světla (2004). V posledním desetiletí vydal Bořivoj Srba zásadní rozsáhlé knižní teatrologické monografie, které shrnují výsledky jeho celoživotního vědeckého bádání. Jsou to zejména knihy Múzy v exilu. (Kulturní a umělecké aktivity čs. exulantů v Londýně v předvečer a v průběhu druhé světové války 1939-1945) (2003), Řečí světla. (Princip světelného divadla v inscenační tvorbě Emila Františka Buriana) (2004), Více než hry. (Dramatická tvorba Ludvíka Kundery) (2006), V zahradách Thespíových (K vývojové problematice českého jevištního výtvarnictví XIX. století) (2009), Vykročila husa a vzala člověka na procházku. Pojd'! (Založení a prvních pět let umělecké tvorby Mahenova nedivadla Husa na provázku) (2010). Každá z těchto knih, které jsou v rozsahu až tisíc stran, by si zasloužila samostatnou pozornost.

Jubilant Bořivoj Srba je osobností, která v průběhu uplynulých více šedesáti let významným způsobem utvářela i dále formuje jak uměleckou podobu českého divadla, tak také myšlení o divadle. Významnou měrou se zasloužil i o rozvoj a vynikající odbornou úroveň Janáčkovy akademie múzických umění, zejména potom její Divadelní fakulty. K múzám má tento obdivuhodný muž blízko už od mládí. Jako kluk se chtěl stát dirigentem a hudebníkem.